

Książka nadesłana • Book received

„Radioactive. Marie and Pierre Curie,
a Tale of Love and Fallout”

Lauren Redniss

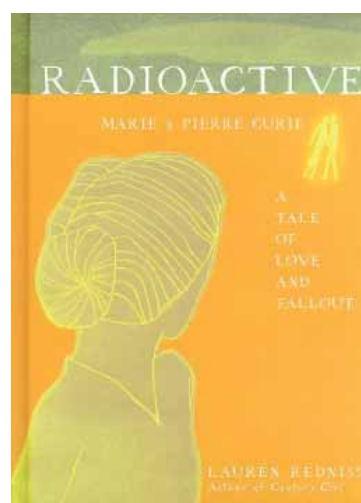
It Books, an Imprint of Harper Collins, New York, 2010, 205 str., ilustracje,
ISBN: 978-0-06-135132-7

Niniejsza wzmianka przedstawia niezwykłą książkę o Marii i Piotrze Curie. Jest to, bogato ilustrowane, połączenie biografii i pracy z dziedziny historii nauki i sztuki. Autorka – Lauren Redniss – opisuje życie, miłości, ale i skandale, które miały miejsce w rodzinie Curie, porusza też wiele innych kwestii i zjawisk, jak: Projekt Manhattan, tajemnice, broń jądrową, katastrofy, a nawet spirytualizm.

O różnych aspektach życia i pracy małżeństwa Curie napisano już wiele, poczynając od wydanej w 1937 roku książki ich córki Ewy Curie-Labouisse [1], a bardziej współcześnie – pióra Susan Quinn [2] czy Barbary Goldsmith [3]. Z tych trzech książek czerpała Lauren Redniss w trakcie pracy nad *Radioactive...* Niemniej jednak jej książka wyraźnie różni się od poprzednich. Cytując recenzję Dwighta Garnera z *New York Times* z grudnia 2010 r.: „*Radioactive...* czerpie swoją energię ze ścierania się tekstu Redniss i jej ambitnej, a zarazem „nawiedzzonej” sztuki. Jej tekst swobodnie przebiega przez kolejne strony, granica pomiędzy słowem a obrazem nieustannie się zaciera. Jej obrazy są zarazem żywe i eteryczne. Jej postaci mają wydłużone twarze i blade formy; są jak poblądłe i wątle postaci z Modiglianego. Zamieszkują Paryż, który stał się miastem ze snu, miastem onirycznym” [4].

Technika cyjanotypii

Tekst książki został złożony krojem pisma zaprojektowanym przez autorkę. Ponadto wiele obrazów powstało zmodyfikowaną techniką cyjanotypii. Początkowym kolorem w technice cyjanotypii jest niebieski, jednak Redniss znacznie urozmaiciła nasycenie, a niektórym z grafik przydała kolorów. Jak sama tłumaczy w adnotacji o tworzeniu w tej technice, kolor niebieski sprawia wrażenie „samoistnego blasku” radu. Inżynierowie wcześniejszego pokolenia pamiętają zapewne grafiki w technice cyjanotypii pod inną nazwą: „błękitnych odbitek”, jednak te nie są rysunkami technicznymi. Czytelnicy, którzy dobrze znają źródła promieniowania o dużym nasileniu, rozpoznają ten kolor jako *błękit Czerenkowa*.

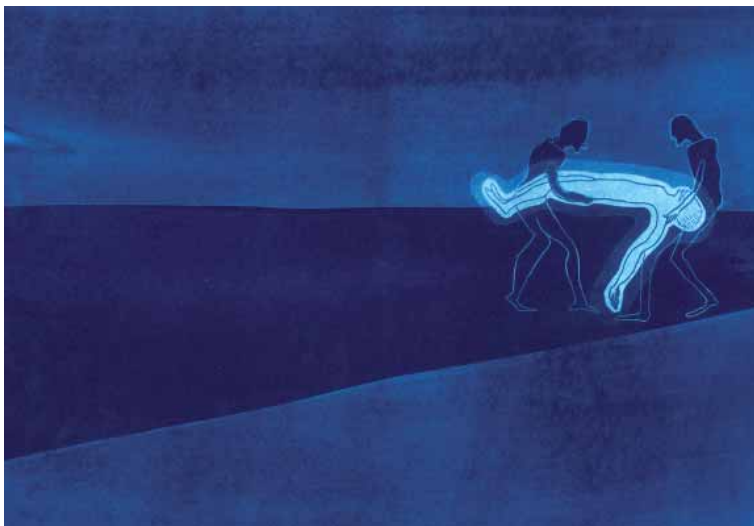

Trzy zamieszczone tu przykłady prac Redniss są charakterystyczne dla całej publikacji. 14 stycznia 2011 r. Biblioteka Publiczna w Nowym Jorku otworzyła galerię, w której wystawiono niezwykle ilustracje z jej książki. Na plakacie wystawy pojawił się cyjanotyp, przedstawiający Piotra Curie trzymającego żarzący się cylinder.

Rozdziały, fotografie i źródła

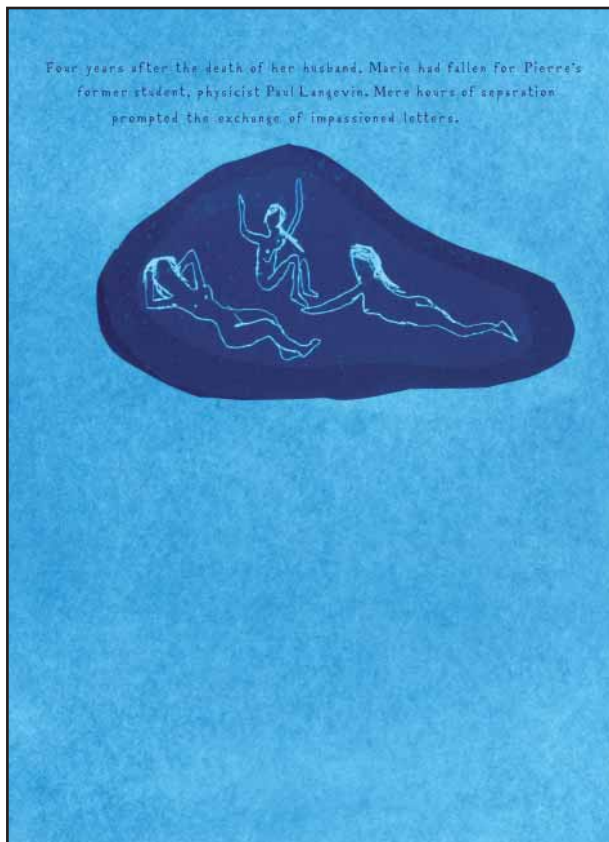
Książka składa się z dwóch części podzielonych na dziewięć rozdziałów: **Część I, 1.** Symetria. **2.** Magnetyzm. **3.** Synteza. **Część II, 4.** Błysk/flesz. **5.** Niestabilność materii. **6.** Okres połowicznego rozpadu. **7.** Izolacja. **8.** Ekspozycja. **9.** Produkty rozpadu.

Pracę Redniss uzupełniają archiwalne fotografie. Rytm historii państwa Curie przerywają niespodziewane opisy i ilustracje wydarzeń ze współczesnej epoki nuklearnej, poczynając od Projektu Manhattan. Nie poprzedza ich żadne wprowadzenie i efekt bywa irytujący... ale takie też niespodziewane były niektóre wydarzenia w życiu małżeństwa Curie, jak chociażby nagła śmierć Piotra. Ta książka ma być zatem jak odbitka ich życia.

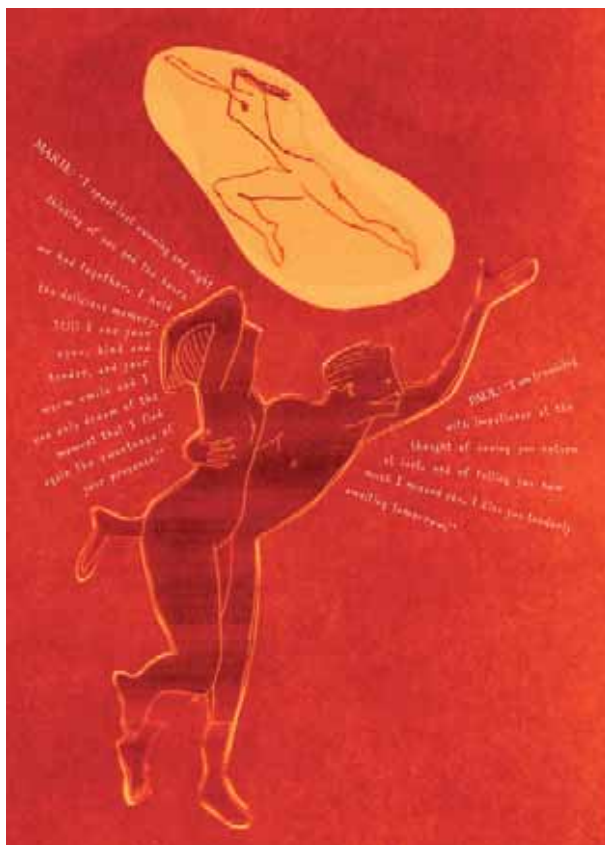
Ryc. 1. „Lewe tylne koło natrafiło na niewielką przeszkodę, którą bez trudu zmiażdżyło: ludzką głowę. Czaszka była zdruzgotana, a czerwona, kleista substancja powoli sączyła się w błoto: był to mózg Piotra Curie”. W ten oto sposób Ewa Curie opisała moment śmierci swojego ojca w wypadku w Paryżu. Tu Redniss ilustrują tę scenę

Na końcu znajduje się zachwycająca część zatytułowana *Radioaktywny bestiariusz i ogród*, jest to ilustrowany przegląd fauny i flory o szczególnym znaczeniu w świecie zjawisk radioaktywnych. Wśród przykładów znalazły się także twory fikcyjne: Spider-Man, Godzilla oraz Hulk.

Ryc. 2. Głęboka więź między Marią a Piotrem Curie nie wymaga dodatkowych relacji. Mniej znane są natomiast dwa inne związki Marii: pierwszy, jeszcze przed wyjazdem do Paryża – z synem jej pracodawców w polskim dworze, zakończony pod ich naciskiem jako groźący megaliansem, oraz drugi – już po śmierci Piotra, gdy Maria miała romans z Pauliem Langevinem, naukowcem, w swoim czasie studentem Piotra, a na dodatek żonatym

Pośród autentycznych okazów – zmutowane kwiaty i orzechy brazylijskie – „najbardziej promieniotwórcze jedzenie na świecie” oraz, powszechnie znane, rośliny uprawiane na radowym nawozie. Nawóz ten określono w reklamie dołączonej do tej części książki jako „idealną pożywkę dla roślin... której być może najważniejszy efekt... to ulepszenie spożywczych właściwości produktów”.

Ryc. 3. Ostatecznie żona Langevina znalazła ich listy i ujawniła je w prasie. Sprawa wywołała skandal i była chwilowo sensacją Paryża. Redniss zilustrowała to, wykorzystując fragmenty listów Marii i Paula

W przypisach do rozdziałów pojawiają się: **I** – cytaty z oryginalnych źródeł, w tym z rozprawy doktorskiej Marii Curie i jej książki o Piotrze Curie, oraz z archiwalnego zbioru prac Marii i Piotra, **II** – ówczesne gazety i czasopisma, m.in. artykuły Marie Curie z 1900 r. z *La Revue Scientifique* i z 1904 roku w *Century Magazine*, oraz artykuły, które ukazały się w 1911 r. o romansie Marii z Paulem Langevinem w *L'Oeuvre* i *New York Times*, **III** – biografie [1-3], **IV** – wywiady przeprowadzone przez autorkę, m.in. z wnuczką Marii i Piotra, Hélène Langevin-Joliot.

Do książki dołączono również fotografie o dużej wartości historycznej, związane tematycznie z promieniami X i radem. Na stronie 43 znajduje się radiogram dłoni żony Roentgena, opisany przez Redniss jako „pierwsze zdjęcie ludzkiego wnętrza: palce i nadgarstek Pani Röntgen”. Na stronie 70 możemy zobaczyć ilustrację przedstawiającą powierzchniowy aplikator radu do leczenia zmian w obrębie czaszki, podobną, jak opublikowana w 1931 r. w monografii nt. radu przez Union Minière du Haut Katanga [5].

Niestety nie wszystkie materiały techniczne, cytaty i fotografie opatrzone odpowiednimi przypisami i niektóry czytelnicy mogą być zawiedzeni brakiem bibliografii. Pojawiają się też gdzieś tam drobne błędy, np. niewłaściwe nazwanie konspiracyjnej szkoły w Polsce z czasów młodości Marii, tzw. „latającego uniwersytetu”. Ale mogą być to kwestie translatorskie. Puryści mogą mieć wątpliwości co do opisanego przez Redniss pokazu „świecącego pojemnika z radem” przez Piotra Curie podczas uroczystej kolacji [6].

Podsumowanie

Lauren Redniss stworzyła jedyny w swoim rodzaju i niezwykle opis rodziny Curie i styku jej niewątpliwych

dokonań z dzisiejszymi wydarzeniami epoki atomowej. Książka stanowi cenne uzupełnienie poprzednich biografii Marii Curie autorstwa Ewy Curie-Labouisse, Susan Quinn i Barbary Goldsmith.

Podziękowania

Chciałbym podziękować Josephowi Papie z Harper Collins Publishers. Dzięki jego uprzejmości zamieszczono tu ilustracje z książki.

Joel O. Lubenau BCE, MS
Emeritus Certified Health Physicist
89 South Heck Road
Lititz
PA 17543-8560
USA
e-mail: jlubenau1@me.com

Piśmiennictwo

1. Curie E. *Madam Curie, a Biography*. Tłum. Vincent Sheehan. Garden City, New York: Doubleday, Doran, 1937.
2. Quinn S. *Marie Curie, a Life*. New York: Simon & Schuster, 1995.
3. Goldsmith B. *Obsessive Genius*. New York: W.W. Norton, 2005.
4. Garner D. The Curies seen through an artist's eyes. *New York Times*, 21 grudnia 2010 r.
5. Radium Department of the Union Minière du Haut Katanga. *Radium, Production, General Properties, its Applications to Therapeutics and Apparatus*. Brussels: Union Minière du Haut Katanga, 1931.
6. Quinn, op cit., s. 183. Odnośnik u Quinn na str. 453 odnosi się do artykułu opublikowanego w *The Lancet* i błędnie podaje rok publikacji: 1907. Właściwa data to 21 listopada 1970.